

Resumé

Terezie Radoměřská

Encyklika „Mit brennender Sorge“ a její historické pozadí

Bakalářská práce, 2006

Práce „Encyklika „Mit brennender Sorge“ a její historické pozadí“ se věnuje tématu vztahů mezi Vatikánem a Německou říší v době mezi uzavřením konkordátu (1933) a vydáním encykliky Pia XI., „Mit brennender Sorge“ (1937). Přibližuje společensko – politickou situaci katolické církve v Německé říši, která dala vzniknout vatikánsko-německé smlouvě – Říšskému konkordátu.

Období konce tzv. Výmarské republiky se vyznačovalo silicím odporem proti politickému katolicismu prezentovanému zejména klerikalizovanou stranou Centrum. Tato politická strana konzervativního středu postupně ztrácela na svém významu a několik dní před podpisem říšského konkordátu se sama rozpustila.

Nacisté, kteří se chopili moci v r. 1933 se snažili postupně ovládnout všechny vrstvy společnosti, mezi nimi i církve.

Evangelická církev byla rozdělena podporou nacionalisticky orientovaných Deutsche Christen, naopak proti nacistické ideologii se stavěla Bekennende Kirche. Nacisté také podporovali nová náboženská hnutí, která korespondovala s rasistickým základem jejich ideologie. Mezi ně je třeba počítat Deutsche Galubensbewegung a „Mythus der 20. Jahrhunderts“ Alfreda Rosenberga.

Katolická církev pokusům o ovlivňování ze strany nacionálně socialistického státu odolávala opírajíce se o práva, která jí byla přiznána německo-vatikánskou smlouvou - říšským konkordátem. Mezinárodní charakter této smlouvy dával Svatému stolci možnost diplomatickými cestami protestovat proti jeho porušování, jehož se nacistický stát stále znovu dopouštěl, aniž by mohl být napadán za neoprávněné vměšování se do vnitřních záležitostí cizího státu.

Stálé porušování konkordátu ze strany nacistického Německa bylo proto provázeno řadou protestních nót Svatého stolce. V letech 1933 – 1937 bylo takových nót více než padesát. Také němečtí biskupové ve své většině protestovali proti svévolnému jednání nacistického státu vůči církvi.

Jednání Fuldské biskupské konference v lednu 1937 pak vedlo k pozvání pěti německých ordinářů - tří kardinálů, Bertrama, Schulteho a von Faulhabera, a dvou biskupů, von Galena a

von Preysinga - do Říma. Pozváni byli zejména ti biskupové, kteří patřili k radikálnímu protinacistickému křídlu konference, nikoli ti, jejichž postavení v rámci církevní hierarchie by předpokládalo, že právě oni budou pozváni, avšak jejich postoj byl umírněný a ke státu a světské moci loajální.

Pozvání i následnou audienci u papeže Pia XI. organizoval tehdejší státní sekretář Eugenio kardinál Pacelli. Eugenio Pacelli byl znalec německé problematiky, od roku 1917 působil v Německu jako nuncius, nejprve v Mnichově, později v Berlíně, a měl velké zásluhy na uzavření jak konkordátu říšského, tak i konkordátů s Pruskem, Bavorskem a Bádenskem. Jeho postoj vůči národnímu socialismu byl bezesporu odmítavý.

V době návštěvy Říma na začátku roku 1937 sestavil mnichovský kardinál Michael von Faulhaber na žádost kardinála státního sekretáře Pacelliho návrh papežského pastýřského listu, jímž se měl Pius XI. obrátit na věřící v Německu. Eugenio kardinál Pacelli připravený text rozšířil takřka na dvojnásobek a některé argumentace zostřil, výsledný text pak Pius XI. parafoval jako encykliku „Mit brennender Sorge“ na smrtnou neděli 14.3. 1937.

Encyklika na dogmatických základech vyvrací národní socialismus v jeho teorii i praxi. Papežský list byl tajně rozšířen po Německu a na květnou neděli 21.3. 1937 předčítán při bohoslužbě z kazatelen. Nacistický režim reagoval na zveřejnění této encykliky vlnou represí vůči církvi i laikům.

Práce dokládá na okolnostech vzniku encykliky „Mit brennender Sorge“ nezanedbatelný, či spíše zásadní podíl Eugenia kardinála Pacelliho na její existenci. Bez jeho aktivního postupu by tato encyklika pravděpodobně nevznikla a zcela jistě by neměla onen důrazně protinacistický tón, který známe dnes. Eugenio Pacelli, pozdější papež Pius XII., který byl v dobách poválečných často neprávem napadán jako papež mlčící ke hrůzám nacismu, se vyslovil ústy svého předchůdce v úřadu ještě dříve, než se sám stal papežem.

Encyklika „Mit brennender Sorge“ byla prvním dokumentem mezinárodního významu, který odhalil podstatu nacistické ideologie a její nebezpečí pro svobodu člověka. Proto je zajímavý pohled katolické církve, která ne po porážce nacismu na základě otřesných dokladů zločinnosti tohoto systému jako mnozí jiní, nýbrž ještě před jeho sebeodhalením, dokázala rozpoznat jeho ďábelské rysy. Jasnou zřetelnou pohledem „skrze víru“, na základě svých dogmatických postojů, odhalila nebezpečí potlačování osobní svobody a důsledky, které z toho nutně vyplývají. A právě tento varovný dogmatický pohled spolu s pastoračními doporučeními přinesla encyklika „Mit brennender Sorge“ v době, kdy evropské mocnosti ještě jednaly s Říší v bláhové a pošetilé naději na udržení světového míru.